

ESCOLA,
TERRITORI,
COMUNITAT

L'aprenentatge productiu, l'aprenentatge a través de l'experiència

Mercè Marcé

L'aprenentatge productiu és un model educatiu basat en els conceptes pedagògics del currículum individual i de l'aprenentatge a través de l'activitat, que defensa el paper protagonista de l'alumnat en el procés d'aprenentatge. La metodologia aplicada li ofereix un escenari en el qual pot desenvolupar la seva capacitat de participació social i d'incidència en l'entorn proper, més enllà de les quatre parets de l'escola, i facilita així l'accés al mercat de treball i a nous nivells de producció intel·lectual i cultural.

▣ **PARAULES CLAU:** aprenentatge productiu, educació alternativa, atenció a la diversitat, diversificació curricular, innovació educativa, pràctica reflexiva, Institut Municipal d'Aprenentatge Productiu, Ajuntament de Vilafranca del Penedès.

L'aprenentatge productiu proposa una formació integral adreçada a l'adquisició de competències i habilitats professionals, socials i culturals que afavoreixin la capacitat d'actuació responsable de

l'alumnat, amb eines i recursos nous, però sobretot adreçada al desenvolupament personal necessari per assolir una comprensió del món més crítica i realista.

Les aules MAP

Aules MAP és el nom dels espais alternatius en què s'aplica l'aprenentatge productiu als centres de Vilafranca del Penedès on s'imparteix l'educació secundària, i constitueixen un valuós recurs dels seus programes d'atenció a la diversitat. Hi té accés, de forma voluntària, l'alumnat de segon cicle d'ESO, principalment de l'últim curs, que ha patit dificultats d'adaptació al sistema educatiu tradicional al llarg de l'escolaritat, que es mostra desmotivats i amb una manca d'interès sovint associada a conductes absentistes i disruptives. Les aules MAP, que tenen una capacitat per a dotze o tretze alumnes, els resulten més atractives, perquè es diferencien radicalment d'aquells altres es-

pais acadèmics que ja coneixen i que rebutgen. Allà tot és diferent, des de l'organització de l'espai, on domina una gran taula de reunions i un bon equipament informàtic, fins a l'estructura horària, que no és marcada pel règim d'assignatures, sinó pel tipus d'activitat, que passa per una estreta relació de confiança entre alumnes i educadors.

Aules MAP és el nom dels espais alternatius en què s'aplica l'aprenentatge productiu als centres de Vilafranca del Penedès on s'imparteix l'educació secundària

En l'aprenentatge productiu, el procés pedagògic comença amb la redacció del projecte formatiu individual que cada alumne realitza amb l'ajut dels seus educadors i que gira entorn d'un àmbit professional que s'escull prèviament. Representa un exercici d'introspecció i de presa de decisions sobre diferents aspectes que, bàsicament, responen les preguntes següents: «Què sé?», «Què em convé saber?», «Quins recursos necessito per aconseguir aquest fi?», i, sobretot, «Què faré jo per tal d'aprendre?». Un cop es tenen clares aquestes idees, es desencadena un itinerari d'activitats que es porten a terme a l'aula, en espais laborals reals i que sempre es presenten relacionades entre si per tal que resultin significatives.

En l'aprenentatge productiu, el procés pedagògic comença amb la redacció del projecte formatiu individual

Totes les activitats van sempre orientades a la consecució de productes, un element central de la metodologia, entorn dels quals gira la major part de les propostes de treball. Es realitzen productes de documentació utilitzant recursos TIC (presentacions gràfiques, blocs, etc.), productes de grup (murals), productes teòrics (dossiers professionals, recerques temàtiques, treballs de camp, etc.) i productes d'empresa.

Però, d'entre tots els productes, en destaca un de fonamental, el producte físic, un treball socialment útil per a un mateix o per a l'entorn (aula, empresa, família, amics, etc.) que es realitza gairebé sempre amb material reciclat i en el qual l'alumnat ha d'aplicar tant habilitats tècniques i coneixements teòrics específics de l'àmbit professional, com aquells altres relacionats amb les diferents matèries acadèmiques.

Les matemàtiques a través de la fusteria (producte: una prestatgeria, un sabater, etc.), de la mecànica (producte: un elevador, un rellotge, etc.) o de la cuina (producte: un pastís, un receptari,

etc.), les llengües a través de la perruqueria (producte: un mostrari de pentinats), de la recepció d'un dentista (producte: un dietari) o d'una productora de televisió (producte: guió de vídeo, locució d'un programa, etc.) i les ciències a través de la jardineria (producte: parterre de plantes, mostrari botànic, etc.), de la veterinària (producte: tríptic de vacunacions) o de la geriatria (producte: material d'estimulació psicomotriu), són alguns de la gran quantitat d'exemples que us en podríem donar (imatge 1).

ESCOLA, TERRITORI, COMUNITAT

Atenció a la diversitat

Imatge 1. Alumne realitzant el seu producte trimestral

**ESCOLA, TERRITORI,
COMUNITAT**

És responsabilitat de l'alumnat obtenir els productes a terme i al nivell de qualitat desitjable, atès que tots es presenten a la fi del trimestre davant d'un públic interessat constituït per tota la resta d'alumnes, l'equip d'educadors, les famílies, els tècnics i els regidors municipals implicats. El producte té un gran pes en el procés d'avaluació, així com també en té la presentació, perquè l'estudiant, amb les seves explicacions i el seu tarannà, dona mostra davant de tothom del compromís adquirit i de l'aprofitament del trimestre.

En l'aprenentatge productiu, l'aprenentatge és el resultat de l'experiència, i és

per aquesta raó que l'estada en una empresa és l'activitat més destacada en el procés educatiu i representa l'autèntic centre d'interès i catalitzador de l'activitat global de l'aula MAP. Dos dies a la setmana, els nois i les noies assisteixen a un lloc de treball real per aprendre sobre una activitat professional a partir de l'observació i de la participació directa, i on, a més, poden obtenir l'assessorament necessari per tirar endavant el producte. És, d'altra banda, l'activitat amb la qual gaudeixen més els alumnes, els quals se senten tractats de forma semblant a una persona adulta, i sol ser un grat descobriment adonar-se que, a poc a poc i deixant de

banda els primers temors, estan realment a l'alçada de les expectatives de tothom. Aquesta estada, seleccionada prèviament pel mateix estudiant, té una periodicitat trimestral i es pot realitzar en una escola, en una empresa, en un laboratori, en un hospital, en un espai lúdic i/o esportiu, en una botiga, etc. Pren rellevància la figura del mentor o de la mentora, qui, en tant que responsable de l'alumne o de l'alumna en aquest entorn i dinamitzador dels aprenentatges, pren part activa en tot el procés formatiu, des de l'establiment inicial de situacions productives riques fins a l'avaluació final. El tutor o la tutora de l'estudiant realitza un seguiment setmanal de l'activitat a l'empresa, per tal de garantir el compliment dels criteris educatius que regeixen el conveni signat per totes les parts implicades (imatges 2 i 3).

El projecte formatiu individual, igual que l'estada a l'empresa, té una vigència trimestral i, per tant, l'alumnat haurà de triplicar aquesta tasca amb l'opció d'introduir-se en tres àmbits professionals diferents durant tot l'any acadèmic. Projectes i productes, activitats dins i fora de l'aula, mentors i tutors, són elements que interaccionen i que creen una dinàmica única en què la relació entre les parts metodològiques fonamentals i les eines pedagògiques que les configuren és clara i, sobretot, és lògica des del punt de vista de l'alumnat. L'aprenentatge esdevé una aventura per a les noies i els nois, que

IDAP

Imatges 2 i 3. Estades formatives en una llar d'infants i en un taller de mecànica

disposen d'un estret assessorament individual que els ajuda a arribar a bon port a través de l'anàlisi dels aspectes cognitius, però també de la vessant emocional.

Però..., com funciona una aula MAP en la vida quotidiana?

Tot i l'enfocament personalitzat, l'experiència educativa a l'aula MAP esdevé grupal i permet que tothom aprengui de tothom. Els alumnes i les alumnes comencen la jornada amb una sessió de comunicació, activitat dedicada al debat i a la reflexió conjunta, a l'intercanvi d'experiències, a la planificació d'activitats o a la presentació dels projectes. En aquestes sessions, s'hi tracten, a més, temes d'interès social relacionats amb la convivència i el civisme com a eixos centrals, procurant facilitar un desenvolupament del pensament crític. L'educador o l'educadora, partint més de l'escolta que no pas del discurs, actua com a figura dinamitzadora i vetlla perquè els valors democràtics imperin en la microsocietat que l'aula representa per la diversitat de cultures i maneres de fer.

A partir de la segona hora, té lloc l'activitat teoricopràctica, eminentment individual i destinada al desenvolupament de les ac-

tivitats derivades de cada projecte formatiu personal. Per dur-la a terme, es disposa de l'ús intensiu de les TIC. A més de la realització del producte, la tasca consisteix a fer recerques sobre l'àmbit professional escollit i treballs sobre les diferents àrees de coneixement que configuren el programa de l'ESO. S'hi fan lectures i resums, gestions, consultes, exercicis i, sobretot, *s'hi redacta el diari de formació, en què l'alumne o l'alumna ha de pensar en tot allò que ha realitzat durant el dia, tant a l'aula com a l'empresa, i relacionar-ho amb el que ha après.* Aprenentatge pràctic i reflexió teòrica, acció i pensament, d'acord amb l'enfocament vigotskià. Tot compartint els mateixos espais, cada estudiant treballa en allò que prefereix o que li convé, d'acord amb

Tot i l'enfocament personalitzat, l'experiència educativa a l'aula MAP esdevé grupal i permet que tothom aprengui de tothom

les circumstàncies. És així com aprèn a gestionar el temps i el treball global, consensuat quinzenalment amb l'educador o l'educadora.

A la fi del matí, solen tenir lloc els tallers TIC per a l'aprenentatge pràctic de programes informàtics, de l'ús d'Internet i de les noves prestacions a la xarxa (blocs, xarxes socials, etc.), així com també tecnologia, que, en la vessant pràctica, implica l'arranjament de tots aquells desperfectes que, en els centres escolars,

queden sempre per fer (pissarres malmetides, manetes de portes que no tanquen, taulers d'anuncis despenjats, repàs de pintura d'alguna aula, etc.).

Els itineraris formatius estan tutoritzats i dinamitzats a l'aula per dos educadors (un professor de centre i una tècnica municipal), com també pels mentors a les empreses. Uns i altres treballen de forma coordinada i realitzen la seva tasca sense recórrer a fórmules impositives que recordin els sistemes d'educació més tradicionals. De fet, en l'aprenentatge productiu, les educadores i els educadors acompanyen i assessoren acollint, donant suport i escoltant els veritables protagonistes d'aquest procés: les alumnes i els alumnes. Aquests, d'altra banda, agraeixen la gran oportunitat que tenen d'experimentar i

ESCOLA, TERRITORI, COMUNITAT

Atenció a la diversitat

S

Imatge 4. Alumnes col·laborant en una activitat

**ESCOLA, TERRITORI,
COMUNITAT**

IDAP

Imatge 4. Alumnes col·laborant en una activitat

HEM PARLAT DE:

- Atenció a la diversitat.
- Orientació acadèmica i professional.
- Programes municipals.

AUTORA

Mercè Marcé Cumplido
Institut Municipal
d'Aprenentatge Productiu
(IDAP)

Ajuntament de Vilafranca
del Penedès
www.idap.vilafrancavirtual.org
www.ineps.org

Aquest article fou sol·licitat per
GUIX: ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA
el mes de setembre de 2010 i ac-
ceptat el mes de febrer de 2011
per ser-hi publicat.

d'aprendre coses útils relacionades amb la vida i el món del treball i, d'aquesta manera, esdevenen progressivament més actius i responsables, capaços d'opinar i de decidir en cadascun dels diferents moments de l'itinerari formatiu (imatge 4).

Els resultats que s'obtenen són realment satisfactoris, perquè l'alumnat assoleix un desenvolupament personal molt significatiu, a vegades fins i tot espectacular, a més d'un coneixement professional de base en diferents oficis o professions que els permet disposar de més elements per

anar definint el seu futur. Així mateix, augmenta el nivell educatiu i aquelles competències transversals i actitudinals que els ajudaran al llarg de la vida. Fins avui, han estat 225 els joves que han gaudit de l'oportunitat de reconduir el seu itinerari acadèmic, inicialment abocat al fracàs. El 85% ha acreditat l'ESO i el 55% d'aquests ha continuat els seus estudis realitzant cicles formatius de grau mitjà. La resta s'ha adreçat a la formació ocupacional o directament ha trobat una primera feina, en alguns casos, en la pròpia empresa on havia fet les estades pràctiques.

No tots els alumnes tenen el mateix estil d'aprenentatge ni les mateixes necessitats formatives, de la mateixa manera que no tots arriben a classe amb el mateix nivell d'experiències vitals ni de coneixements. És per això que calen metodologies innovadores, maneres noves d'aprendre i fórmules organitzatives més flexibles que permetin tractar la diversitat a les aules.

Està demostrant arreu del món que l'aprenentatge productiu és una de les possibles solucions per a aquest repte. A Vilafranca del Penedès és una realitat, en el marc de l'educació formal, des del curs escolar 2002-2003, a través d'un esquema d'actuació coherent i coordinat entre els serveis municipals, els centres de secundària i el món empresarial, el qual hi és representat per més de vuitanta empreses de sectors professionals molt diversos. Un esquema exemplar de compromís i de proximitat a la realitat educativa del territori que va néixer l'any 1994, amb la inauguració de l'Institut Municipal d'Aprenentatge Productiu (IDAP), centre promotor de l'aprenentatge productiu, una metodologia coneguda i implementada amb èxit als Estats Units, el lloc d'origen, i a partir dels anys vuitanta en d'altres països europeus (Alemanya, Finlàndia, França, etc.). Des de l'any 1990, tots formen part de la Xarxa Internacional d'Escoles i Projectes d'Aprenentatge Productiu (INEPS), que aplega prop d'un centenar de membres de més de vint països del món. ■